

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC: กรณีศึกษาอำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

Management for Ecotourism for AEC: A Case Study of Amphawa District, Samut Songkhram Province

เกวาลี บุญเทียน*

Keawalee Boonthien

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็นทัศนะของผู้เขียนที่เสนอการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC ของอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งประกอบไปด้วยการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อรองรับ AEC และเพื่อพัฒนาไปสู่การแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับสากล อำเภออัมพวาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีกที่หนึ่งของประเทศไทย ที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันตลาดท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณอำเภออัมพวาเป็นจำนวนมาก และจากสถิติพบว่า ปี 2561 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในจังหวัด จำนวน 1,913,844 คน และปี 2562 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อำเภออัมพวา จำนวน 2,039,073 จากสถิติมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากหน่วยงานและผู้ประกอบการต่างๆ ในพื้นที่ ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอาเซียนซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559 – 2568 ที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, อำเภออัมพวา, AEC

* อาจารย์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยามบริหารธุรกิจนนทบุรี SBAC

Abstract

This article is the author's view to propose ecotourism management to support the AEC of Amphawa district, Samut Songkhram Province which comprises of ecotourism and community tourism development as well as to develop the capacity to compete in the international tourism industry. Amphawa district is considered as another cultural heritage in Thailand that can develop the competitiveness towards the tourism market. Nowadays, there are a lot of tourists traveling in Amphawa district according to the statistics in 2018, there were 1,913,844 tourists entering to the province and in 2019 there were 2,039,073 tourists in the Amphawa area. The agencies and operators in Amphawa have been continuously promoted as well as tourism development through the cooperation from both public and private sectors to support ASEAN tourism in relevance with the ASEAN Tourism Strategic Plan 2016 – 2025 which has the vision and goals covering sustainable tourism development and focus on developing the potential of the tourism industry to be efficiency.

Keywords: Ecotourism Management, Amphawa district, AEC

1. บทนำ

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของโลกและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย การท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตจนกลายเป็นสินค้าหลักในระบบการค้าระหว่างประเทศอย่างรวดเร็ว การจัดอันดับความสำคัญด้านการพัฒนาในหลายประเทศนั้นการท่องเที่ยวจัดว่ามีความสำคัญอยู่ในระดับต้นๆ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวไทย ซึ่งในรอบทศวรรษที่ผ่านมา รายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในลำดับที่ 1 หรือ 2 มาโดยตลอด เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้าอื่นๆ เป็นที่ตระหนักดีว่าการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่แสดงบทบาทเด่นชัดในตลอดสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งนี้ย่อมมาจากพลังของ

ฟันเฟืองหรือพลังขับเคลื่อนจากภาคส่วนต่างๆ ที่ช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมนี้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้งและแสดงบทบาทในการเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่การจ้างงาน สร้างอาชีพ การกระจายรายได้และการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากหลายร้อยสาขา ซึ่งเป็นการสร้างความมั่งคั่งให้กับประชาชนและประเทศชาติอย่างเอนกอนันต์และนำไปสู่ความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560, ออนไลน์)

ในอดีตอำเภออัมพวา ถือเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาทางเทศบาลตำบลอัมพวา โดยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น ได้ฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่ออนุรักษ์ความเป็นอยู่ของชุมชนริมน้ำ ซึ่งในปัจจุบันจะหาดูได้ยากให้สืบทอดตลอดไปโดยใช้ชื่อว่า "ตลาดน้ำยามเย็น" โดยทั่วไปมักจะจัดขึ้นในเวลากลางวัน แต่ตลาดน้ำยามเย็นที่อัมพวาแห่งนี้ จะจัดขึ้นในช่วงเวลาเย็นเรื่อยไปจนถึงเวลาพลบค่ำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นตลาดน้ำแห่งแรกของประเทศไทย ที่จัดในลักษณะเช่นนี้ในตอนเย็นชาวบ้านจะเริ่มทยอยพายเรือนำสินค้าหลากหลายชนิด เช่น อาหาร ผลไม้ พืชผัก ขนม ของกินของใช้ มาขายให้กับนักท่องเที่ยว หรือคนในท้องถิ่นที่สัญจรไปมาที่ตลาดอัมพวาทำให้ ได้สัมผัสกับธรรมชาติของชีวิตของชุมชนริมน้ำ ซึ่งเป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อีก คือ การล่องเรือชมไปตามแม่น้ำลำคลอง ล่องเรือทำบุญไหว้พระตามวัดดังต่างๆ ในอำเภออัมพวา ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติและวิถีชีวิตมากขึ้น (สุรตี ชิดชอบ, 2548, 20)

ดังนั้น บทความนี้นำเสนอในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน เพื่อทำความเข้าใจการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC และนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปปรับใช้เป็นแนวทางประกอบการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC ในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามอย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับอาเซียน

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ผู้ท่องเที่ยวต้องมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินกับทัศนียภาพ ตลอดจนวัฒนธรรม วิถีชีวิต ระบบนิเวศน์ที่ปรากฏอยู่ในแหล่งธรรมชาตินั้น นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนมากจะเดินทางเป็นกลุ่มเข้าไปสัมผัสกับความงดงามของธรรมชาติ วัฒนธรรมและผู้คนท้องถิ่น ซึ่งมักจะใช้เวลาอยู่ในสถานที่ต่างๆ ครั้งละหลายวัน (กรมป่าไม้, 2548) การท่องเที่ยวจะสามารถมองได้ 2 ด้าน ประกอบด้วย

1) **การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน** ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของนักท่องเที่ยวประสานผลประโยชน์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับทรัพยากรและชุมชนที่อาศัยอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันจะต้องคำนึงถึงผลสำคัญที่ควรจะได้จากการท่องเที่ยวนั้นคือ ประสพการณ์ในการเดินทางที่เป็นคุณค่าต่อนักท่องเที่ยวนั้นๆ และสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ไม่เสื่อมโทรมลง ซึ่งแนวคิดนี้ มักเป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง ที่จะคงความสมดุลระหว่างรายได้ของชุมชนท้องถิ่น และประสพการณ์อันดีที่นักท่องเที่ยวจะได้รับรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (History Tourism) หรือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นต้น

2) **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์** เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงคุณค่าทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ทำลายหรือส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา การท่องเที่ยวลักษณะนี้จึงมักเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ไม่ทำลายแต่ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและให้ชุมชนได้ประโยชน์ ในขณะที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ธรรมชาติและเห็นถึงคุณค่าของการอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ โดยการท่องเที่ยวลักษณะดังกล่าวโดยส่วนมากจะมอบการบริหารจัดการให้กับชุมชน (Community Base Eco-Tourism) เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมโดยเฉพาะชุมชนที่มีความพร้อม ทั้งนี้ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ทั้งในแง่ของเม็ดเงิน เครื่องมือในการพัฒนา รวมทั้งความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเอง ส่วนในด้านของนักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสกับธรรมชาติและได้รับประสพการณ์ทางธรรมชาติอย่างแท้จริง ภายใต้รูปแบบการบริการที่เหมาะสม ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน ตัวอย่างของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การพักผ่อนร่วมกับ

ชุมชน การเดินพักค้างแรมในป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ การดำน้ำ ปีนเขา ล่องแพ ขี่จักรยาน ตามเส้นทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวดูพิธีกรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาวบ้านท้องถิ่น ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงหมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะต้องมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมอันได้แก่ วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ (Gulick, L., & Lydall, U, 1973, 47-88)

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนรูปแบบหนึ่งที่คำนึงถึงคุณค่าและความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เช่น วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่มักมอบการจัดการและการพัฒนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน

จากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) อย่างเต็มรูปแบบในปีพ.ศ. 2558 ประเทศในกลุ่มอาเซียนต่างตระหนักถึงบทบาทสำคัญของภาคบริการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเป็นการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้ อาเซียนจึงได้ตั้งเป้าหมายในการเปิดเสรีในด้านการค้าบริการซึ่งการท่องเที่ยวก็จัดรวมอยู่ในหมวดหมู่นี้ มีการจัดทำแผนงานรวมไปถึงข้อตกลงต่างๆ ดังเช่น การจัดแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559 – 2568 โดยเป็นให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการสร้างความเติบโตอย่างมีส่วนร่วมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งกำหนดแนวทางเชิงยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับความท้าทายรอบด้าน อาทิเช่น การทำการตลาดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวร่วมกัน (Single Destination Market) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนามาตรฐานคุณภาพ ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย การส่งเสริมการลงทุน การส่งเสริมการค้ามาคมและความเชื่อมโยง การให้ชุมชนมีส่วนร่วม รวมไปถึง การอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการแข่งขัน ยั่งยืน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมโดยปราศจาก

อุปสรรคทางสังคมและเศรษฐกิจ มีการจัดบริหารจัดการแบบบูรณาการ ภายใต้วิสัยทัศน์ การท่องเที่ยวอาเซียนที่ตั้งเป้าหมายไว้ว่า “ภายในปี พ.ศ. 2568 ภูมิภาคอาเซียนจะเป็น จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ และมีความหลากหลาย ภายใต้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีความ ยั่งยืน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและมีความสุข และสามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทั้ง ด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนชาวอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (กองการ ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, ค)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ได้ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศ จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลกำหนดให้ปี พ.ศ. 2558 เป็นปีแห่งการท่องเที่ยววิถีไทย และมีนโยบายในการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีการรับรู้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งผลักดันประเด็นด้าน การท่องเที่ยวให้เป็นวาระแห่งชาติ มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความเข้าใจความเป็นไทย และการรับรู้ความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ซึ่งจากแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559-2568 นั้น ปัจจัยสำคัญใน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558, 12-13) ประกอบด้วย

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

แม้ว่าอาเซียนจะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อลดปัญหาความยากจนใน ภูมิภาค ตั้งแต่ปีพ.ศ.2556 เป็นต้นมา แต่ความแตกต่างของรายได้ระหว่างประชาชนใน ชนบทและในเมืองยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระหว่าง อุตสาหกรรมบริการต่างๆแล้วจะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมที่ มีศักยภาพในการลดปัญหาความยากจนของภูมิภาค เนื่องจากพื้นที่สำคัญสำหรับกิจกรรม ท่องเที่ยวส่วนมากอยู่ในชนบท รัฐจึงควรสนับสนุนพัฒนาให้ประชาชนในชนบทได้มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางตรง และทางอ้อม ตัวอย่างเช่น การที่ชุมชนเป็นผู้ให้บริการที่พัก สร้างโฮมสเตย์ไว้รองรับ นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติในบริเวณชุมชน มีมัคคุเทศน์ซึ่งเป็นคน ในชุมชนนั้นบรรยายประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น หรือการให้ชุมชนมีส่วน

ร่วมทางอ้อม เช่น การผลิตสินค้าท้องถิ่น การปลูกพืชผักผลไม้ที่มีในชุมชนเพื่อส่งเป็นวัตถุดิบให้แก่ร้านค้าหรือร้านอาหาร เป็นต้น โดยรัฐทำหน้าที่คอยเป็นผู้สนับสนุนประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง สิ่งเหล่านี้จะเป็นการสร้างโอกาส สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในชุมชนชนบทและชุมชนที่อยู่ห่างไกลได้

2) การรักษาความปลอดภัยและการคุ้มครองสถานที่ท่องเที่ยว

ความปลอดภัย เป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวพิจารณาก่อนออกเดินทางไปที่ชุมชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัยจึงถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ รวมทั้งเป็นปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันและพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนั้น ภาครัฐควรกำหนดให้มีมาตรการด้านความปลอดภัยและควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด ทั้งในเรื่องของการเดินทาง ที่พัก บริการนำเที่ยว รวมไปถึง ความปลอดภัยจากอาชญากรรม ผู้ก่อการร้ายและการเผชิญหน้าด้วยอาวุธ แม้ว่าแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีนโยบายรักษาความปลอดภัยในการท่องเที่ยวของตนอยู่แล้ว แต่นโยบายที่แต่ละประเทศใช้ขาดความสอดคล้องและขาดแนวทางที่ชัดเจนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในระดับโลกได้ ดังนั้น แต่ละประเทศในอาเซียนจึงควรร่วมมือกับองค์กรระดับภูมิภาคและระดับชาติในการจัดเตรียมและใช้นโยบายหรือกลยุทธ์ด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เพื่อที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว

3) ด้านการรักษาและบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว

โดยส่วนใหญ่แล้ว จุดเด่นและจุดแข็งของการท่องเที่ยวในอาเซียนจะเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งนี้ การเติบโตอย่างรวดเร็วของการท่องเที่ยวในอาเซียนมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของอาเซียน แต่ประเด็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น อาเซียนยังไม่มีกรอบนโยบายระดับภูมิภาคที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นไปในทางอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม รวมไปถึงการบริหารจัดการพื้นที่และการเสริมการสร้างรายได้ชุมชน ดังนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนควรให้ความสำคัญกับปัญหาการ

เสื่อมสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางธรรมชาติที่ถือเป็นหัวใจของการท่องเที่ยวอาเซียน ด้วยการร่วมมือกันในระดับภูมิภาค หรือเพื่อจัดเตรียมนโยบายหรือกลยุทธ์ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียนไม่ให้ถูกทำลายหรือเสื่อมสภาพลงจากการขยายตัวด้านธุรกิจการท่องเที่ยว

4) ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

การรักษาสิ่งแวดล้อมและการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเป็นวาระหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 – 2558 สมาชิกอาเซียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันกำหนดนโยบายหรือมาตรการขยายขอบเขตของการรักษาสิ่งแวดล้อมและการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ อีกทั้งยังมีความจำเป็นต่อการจัดการกับข้อกังวลด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยวในอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งการดำเนินการให้เกิดแผนนโยบายและองค์ความรู้ว่าด้วยการปรับตัวและการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศในภูมิภาคอาเซียน

4. อัมพวา: การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนสู่อาเซียน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นสิ่งสร้างรายได้หลักให้กับหลายๆ ประเทศมากกว่าการส่งออกสินค้า การท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบต่อทั้งในทางบวกและทางลบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศนั้นๆ ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้รับการส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นหนึ่งในมาตรการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีแนวโน้มที่จะลดน้อยและเสื่อมโทรมลง

การเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในยุคสมัยปัจจุบัน นักท่องเที่ยวนิยมการท่องเที่ยวในรูปแบบการผจญภัย การเข้าไปมีส่วนร่วม การสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด รวมทั้ง มีความต้องการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รวมถึงการรณรงค์ในประเด็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปมีความตื่นตัวและให้ความสำคัญกับเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติมากยิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้เอง นำมาซึ่งการสร้างทางเลือก

ใหม่ในการท่องเที่ยวรวมถึงการสนับสนุนให้สถานที่ท่องเที่ยวเป็นของชุมชนที่จะสามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพและพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกับหน่วยงานและชาวบ้านท้องถิ่นทำการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกระตุ้นให้ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆช่วยกันดูแลรักษาและตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยวให้เข้ากับยุคสมัยและค่านิยมในปัจจุบัน นั่นคือ การท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์

ชุมชนริมคลองอัมพวา ตั้งอยู่ใกล้วัดอัมพวันเจติยาราม เป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวที่ถูกพัฒนาและฟื้นฟูให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อัมพวาเป็นชุมชนริมน้ำที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับการคงไว้ซึ่งรูปแบบวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านชุมชนตลาดน้ำอัมพวาที่มีมาแต่อดีต รวมทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไม้ริมน้ำ การใช้เรือแจวในการสัญจร ตลาดนัดทางน้ำ ร้านรวงที่เป็นเรือนแถวไม้แบบเก่าสองฟากฝั่งริมคลองอัมพวาที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ ตลอดแนวสองฟากฝั่งแม่น้ำแม่กลองตั้งแต่ปากอ่าวทะเลจนถึงคลองอัมพวา มีต้นลำพูเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้นลำพูนี้เองเป็นที่อาศัยของหิงห้อยนับล้านตัวส่องแสงระยิบระยับในเวลากลางคืน สิ่งต่างๆเหล่านี้เป็นความงดงามตามธรรมชาติดึงดูดให้บรรดานักท่องเที่ยวจะหาที่จะเดินทางไปสัมผัสความงามของธรรมชาติที่ชุมชนริมคลองอัมพวาอย่างใกล้ชิด ซึ่งสำนักงานเทศบาลตำบลอัมพวา ได้รับการสนับสนุนจากสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมในการจัดทำโครงการนำร่องเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองอัมพวา รวมทั้งกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความต้องการในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว จนทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมตลาดน้ำและชุมชนริมคลองอัมพวามากขึ้นเป็นลำดับ มีการพัฒนาการบริการด้านการท่องเที่ยวที่เข้มแข็งมากขึ้นจนกลายเป็นศูนย์กลางการบริการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงครามในที่สุด (มินตรา ติรณปริณูญ, 2549, 115-116)

อย่างไรก็ตาม จากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนอัมพวามีการเติบโตอย่างรวดเร็วซึ่งส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เสื่อมโทรมลงจากการที่นักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้นประกอบกับผู้ประกอบการทั้งในและนอกพื้นที่ต่างมุ่งแสวงหาผลกำไรเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา อาทิเช่น ความนิยมในการนั่งเรือชมหิงห้อยบริเวณที่มี

ต้นลำพูในคลองอัมพวาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดภาวะการลดลงของต้นลำพู ปัญหาคว้นพิษจากเรือยนต์ การปล่อยคราบน้ำมันจากเรือยนต์ลงสู่แม่น้ำและเป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศน์บริเวณคลองอัมพวา ปัญหาคลื่นกระทบดินตลิ่งริมคลองพังทลายจากการแล่นเรือด้วยความเร็วและใบพัดเรือตะกุกดินตลิ่ง ปัญหาเรื่องเสียงจากเรือยนต์ รวมไปถึงปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยที่ไม่มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดสิ่งปฏิกูล น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพและความสวยงามของชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาให้ชุมชนอัมพวาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในระดับอาเซียน หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนอัมพวาให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนปีพ.ศ. 2559-2568 ได้แก่

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การตั้งถิ่นฐานของชุมชนอัมพวามีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ประชากรส่วนมากมีอาชีพเกษตรกรรมสวนผสม ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านยังคงรักษาคุณค่าทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและสถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่สวยงามไว้อย่างมีเอกลักษณ์ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงควรกำหนดทิศทางในการวางนโยบายท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและสนับสนุนในด้านเงินทุน การให้การศึกษาหรือวิธีการทำธุรกิจที่ถูกต้องและมีคุณธรรม เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการจัดการปัญหาและสนองความต้องการของชาวบ้านในชุมชนได้อย่างตรงจุดสอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่งทิพ ว่องปฏิการ (2547) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวว่า ควรให้คนในชุมชนได้เข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ การตัดสินใจหรือพัฒนากระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น รวมถึงเป็นการกระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านต่างๆให้แก่ชุมชน เช่น ลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มตลาด ความนิยมของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบและเหมาะสม (รุ่งทิพ ว่องปฏิการ, 2547ก., ออนไลน์) และจากการศึกษาของ สาธิตา รุ่งพิพัฒน์พงศ์ (2557) ที่กล่าวไว้ว่า รัฐมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวงกว้าง หรือพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นที่ชุมชนไม่สามารถ

ดำเนินการเองได้ ซึ่งในที่นี้รัฐมีบทบาทเป็นผู้สังเกตการณ์และสนับสนุน โดยพัฒนาศักยภาพ และความร่วมมือของคนในชุมชน รวมทั้งการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ทรัพยากรชุมชน (สาธิตา รุ่งพิพัฒน์พงศ์, 2557, 102-106)

2) พัฒนาแนวทางการรักษาความปลอดภัยและการคุ้มครองสถานที่ท่องเที่ยว

3) การบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากความนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่สนใจล่องเรือชมหิ่งห้อยที่ ตลาดน้ำอัมพวามากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยวในรูปแบบ ของโฮมสเตย์ สิ่งเหล่านี้นอกจากเป็นผลในด้านดีแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากร ทางธรรมชาติในชุมชน เช่น การลดจำนวนลงของหิ่งห้อย การพังทลายของตลิ่ง ปัญญาเรื่อง ขยะมูลฝอยและน้ำเน่าเสีย เป็นต้น ดังนั้น ภาครัฐควรร่วมมือกับชาวบ้านในชุมชนโดยการ สร้างความตระหนักในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวในการ ช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น วิธีการชมหิ่งห้อยที่ถูกต้อง ไม่จับตัวหิ่งห้อย ไม่ดึงกิ่งต้นลำพู ไม่ทิ้งขยะลงในน้ำ รวมทั้งขอความร่วมมือกับชาวบ้าน ผู้ประกอบการใน ชุมชนให้ร่วมมือกันจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ไม่ให้เกิดการทำลายลง เช่น การจัดการระบบ บำบัดน้ำเสียจากครัวเรือน โฮมสเตย์ต่าง ๆ การดับเครื่องยนต์เมื่อจอดชมหิ่งห้อย การ ควบคุมไม่ให้น้ำมันเครื่องจากเรือยนต์ไหลลงสู่แม่น้ำ รวมไปถึงการปลูกฝังและให้ความรู้แก่ ชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่ ในเรื่องของการดูแลอนุรักษ์ต้นลำพู ความรู้เรื่องหิ่งห้อย และ การบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน เป็นต้น (ธัชชา ฤทธิเดช, 2558, 29) เนื่องจากสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นคือความบริสุทธิ์ของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้น การจัดการกับมลภาวะที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ ชาวบ้านในชุมชนและองค์กรภาครัฐจำเป็นต้องมีมาตรการในการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อ เสริมสร้างความเข้มแข็งในมิติของความบริสุทธิ์ของสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบรับกับการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์

5. บทสรุป

การท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจหลักที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับภูมิภาคอาเซียนซึ่งทุก ภาคส่วนให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาไปอีกระดับหนึ่งโดย

มุ่งเน้นการพัฒนาด้านการสร้างแบรนด์และการตลาดของภูมิภาคนี้ให้เป็นที่รับรู้มากขึ้นซึ่งองค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียนได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 10 ปี เช่น การจัดทำโครงการรณรงค์ท่องเที่ยวอาเซียน การเข้าร่วมในงานท่องเที่ยวนานาชาติ และการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน เป็นต้น เมื่อมองย้อนดูประเทศไทยทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) โดยความมั่นคงคือ ความสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ความมั่งคั่ง คือ การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ทิศทางการขับเคลื่อน การท่องเที่ยวไทยต้องสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวในตลาดโลกได้ โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้นสามารถสร้างความสมดุลของการท่องเที่ยวจากการเพิ่มรายได้เพิ่มค่าใช้จ่าย เพิ่มจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบุคลากรและผู้ประกอบการไทย จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดหนึ่งที่ไทยให้ความสำคัญเป็นเมืองท่องเที่ยวเนื่องจากไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ตลอดจนเดินทางไปเที่ยวจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวก อำเภออัมพวา ถือว่าเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาทางเทศบาลตำบลอัมพวา โดยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในท้องถิ่น ได้ฟื้นฟูตลาดน้ำอัมพวาขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่ออนุรักษ์ความเป็นอยู่ของชุมชนริมน้ำซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นตลาดน้ำแห่งแรกของประเทศไทย ในตอนเย็นชาวบ้านจะเริ่มทยอยพายเรือนำสินค้าหลากหลายชนิด เช่น อาหาร ผลไม้ พืชผัก ขนม ของกินของใช้ มาขายให้กับนักท่องเที่ยว หรือคนในท้องถิ่นที่สัญจรไปมาที่ตลาดอัมพวาทำให้ ได้สัมผัสกับธรรมชาติของชีวิตของชุมชนริมน้ำ ซึ่งเป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ

ใจนักท่องเที่ยวได้อีก คือ การล่องเรือชมไปตามแม่น้ำลำคลอง ล่องเรือทำบุญไหว้พระตาม วัดต่างๆ ในอำเภออัมพวา ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับธรรมชาติและวิถีชีวิตมากขึ้น

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อรองรับ AEC ของอำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม เพื่อจะพัฒนาให้เป็นจุดหมายปลายทางเพื่อการเดินทางมาพักผ่อนที่มี คุณภาพ (Quality Leisure Destination) ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ประเด็น ดังนี้

1. เพิ่มความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (Higher Tourist & Stakeholder Satisfaction) โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย ความสะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีใจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก โดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง ครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

2. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Protection) โดยคำนึงถึงขีด ความสามารถในการรองรับ และมีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

3. การกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว (Seasonality Expansion) เพื่อเป็นการ สร้างรายได้และการกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

4. กระจายแหล่งท่องเที่ยวการจ้างงานสูงขึ้น (Income Distribution) เพื่อเป็นการ เพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวและเป็นการเสริมสร้างการจ้างงานใน ท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

5. เพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัวการเพิ่มมูลค่าสินค้าการท่องเที่ยว (Higher Revenue)

6. การเติบโตอย่างยั่งยืนของจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลกับขีดความสามารถ ในการรองรับ (Sustainable Growth)

6. เอกสารอ้างอิง

กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559-2568 (ASEAN Tourism Strategic Plan)*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563,

จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10854

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *คสช. ทหารร่วมกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดมาตรการสร้างความเชื่อมั่นนักท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563, จาก https://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid=5564

. (2559). *คู่มือแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2559 – 2568 (ASEAN Tourism Strategic Plan)*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563 จาก

https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10854

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *Definition Domestic*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563 จาก http://www.tat.or.th/stat/web/static_tst.php

กรมป่าไม้. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*, [ออนไลน์], สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563, จาก <http://www.forest.go.th/wefcom/part2tat.html>

ธนัชชา ฤทธิ์เดช. (2558). *แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. *วารสารการบริหารและการท่องเที่ยวไทย* 10(2): 18-33.

พยอม วงศ์สารศรี. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

มินตรา ติรณปริญญ์. (2549). *การพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนบริเวณเทศบาลตำบลอัมพวาและพื้นที่ใกล้เคียง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)*.

รุ่งทิพ ว่องปฏิการ. (2547). *การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2563 จาก <http://www.stou.ac.th/tourism/acheive>.

สาธิตญา รุ่งพัฒนาพงศ์. (2557). *องค์ประกอบของความยั่งยืนสำหรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชุมชนอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธดี ชิดชอบ (2558). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวในเกาะช้าง จังหวัดตราด(การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*, ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

Herbert A. S. (1947). *Administrative Behavior*. New York: Macmillian.

Gulick, L., & Lydall, U., (1973). *Paper on the Sciences of Administration*. New York: Institute of Public Administration.